

vrijednosti možemo vidjeti i emancipaciju jedne manjine na znanstvenom polju. Njome dokazuju da kultura manjine ne mora biti zamrznuta u doprinosima tradicijske kulture, štoviše da može pridonositi napretku širega kulturnog i znanstvenog okruženja.

Knjiga je veoma luksuzno opremljena, od oslikanih korica do mnoštva fotografija, karata, crteža, kajdi i drugih prikladnih ilustracija, do kazala imena i mjesta. Štoviše, tu je u prilogu i karta Gradišća u mjerilu 1:350.000 kao olakšanje u čitanju i praćenju izložene građe. I ne samo da bi svaka naša knjižnica trebala imati ovu knjigu. Dobro bi došla svakoj hrvatskoj obitelji kako bi svi nešto naučili o odseljenoj braći.

Tihomir Dumančić

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*

Maria P. P. Root (ed.)

The Multiracial Experience: Racial Borders as the New Frontier

Thousand Oaks, California - London - New Delhi: Sage Publications, 1996, XXVIII, 481 str.

Literatura rasnih (i etničkih) studija nedavno je obogaćena jednim iznimno zanimljivim radom na području istraživanja rasnih odnosa u Sjedinjenim Američkim Državama. Riječ je o knjizi *Multirasno iskustvo: Rasne granice kao nova granica* što ju je priredila Maria Root. Urednica se već proslavila priređivanjem knjige *Rasno miješano stanovništvo Amerike (Racially Mixed Peo-*

ple in America, Sage, 1992) koja je dobila i posebnu nagradu za proučavanje ljudskih prava u Sjedinjenim Državama. Autorica (i urednica) profesorica je na Odsjeku za američke etničke studije na Sveučilištu Washington u Seattleu, i pretežito se bavi izučavanjem rasnog identiteta osoba multirasnog podrijetla.

Knjiga *Multirasno iskustvo* organizirana je u šest poglavlja: 1) Ljudska prava (Human Rights); 2) Identitet (Identity); 3) Spajanje i fleksibilnost (Blending and Flexibility); 4) Spol i seksualni identitet (Gender and Sexual Identity); 5) Multikulturno obrazovanje (Multicultural Education); 6) Novo tisućljeće (The New Millenium). Svako od navedenih poglavlja obuhvaća po nekoliko radova, ukupno dvadeseti i četiri priloga od dvadeset i šest autora. Na početku knjige nalazi se rječnik najčešćih pojmova u tekućoj uporabi, vezanih za usmene i pisane diskusije o rasnom miješanju. Knjiga je opremljena bogatom referentnom literaturom, predmetnim kazalom te kratkim biografijama autora tekstova.

Ono čime se knjiga posebno odlikuje i što ju čini privlačnom za čitanje jest izvrsno postignuta ravnoteža između bitnih teoretskih, idejnih i društveno-političkih razmatranja rase i rasnih odnosa u Americi, a analiza često "osobnih izvješća" autora, koji sami odražavaju široku skalu mješovitih rasnih etničnosti, dodatno pridonosi živosti i značenju tekstova. Tako su intelektualni i akademski koncepti oživotvoreni iskustvenom stvarnošću koju ovdje autori dijele sa svojim čitateljima. Niz priloga sa puno uvida istražuje praktički svaki aspekt multirasnog iskustva.

Suvremeno zajedništvo ljudi višerasnog podrijetla bez usporedbe je u dosadašnjoj povijesti Sjedinjenih Američkih Država. Rasno miješane obitelji i višerasni pojedinci mijenjaju lice Amerike, a mijenjaju značenje i "uporabljivost" rasa, upozorava nekoliko autora knjige (npr. Graham: "The Real World"; King i DaCosta: "Changing Face, Changing Race"; Nakashima: "Voices From the Movement: Approaches to Multiraciality" i drugi). Američki Ured za popis stanovništva predviđa da do 2050. tipično lice Amerike više neće biti bijelo. Uvažavajući povijest američkih rasnih odnosa, iznosi dva osnovna razloga za takvu promjenu: 1) viši natalitet u obojenim zajednicama; 2) rastući broj obojenih imigranata. Neki autori, međutim, spominju i treći čimbenik koji će pridonijeti ovome procesu: ubrzano povećanje populacije multirasnog podrijetla. Naime, prvi put u povijesti Sjedinjenih Država broj birasne djece pokazuje višu stopu rasta od monorasne djece. Premda je broj multirasnih rođenja tek mali udio u ukupnom broju svih rođenih u SAD (svega 3,4% u 1989, a kad se upisuje rasno podrijetlo obaju roditelja), on ipak iznosi preko 100.000 rođenja na godinu, barem od 1989: od tada rođeno je više od milijun birasne djece prve generacije. Prema demografskim procjenama ta će se brojka rapidno uvećavati, čak i ako stopa međurasnih brakova ostane stalna. Sličan trend događa se i među pojedinim rasnim skupinama. Prema rezultatima Ureda za popis stanovništva (1992) broj je monorasne crnačke djece porastao za 27%, a monorasne bjelačke za 15%; nasuprot tome broj crnačko-bijele birasne djece porastao je za gotovo 500%. Prema Popisu 1990. rođeno je 39% više japansko-bjelačke djece nego li monorasnih japanskih Amerikanaca te iste godine.

Među domorodačkim američkim zajednicama iste je godine (1990) rođeno 40% više rasno mješovite djece nego li djece rođene roditeljima od kojih se oba identificiraju kao američki Indijanci. Ovakav je trend prisutan, premda ne tako izrazito, i među drugim Amerikancima azijskog podrijetla (osim već spomenutog japanskog), te među pacifičko-otočnim američkim skupinama.

Premda neki smatraju da će "priznanje" višerasnosti dalje pogoršati ionako problematičnu "uporabu" rase u Americi, suvremeni kontekst ne podupire takvu zabrinutost, o čemu svjedoče i pojedini autori knjige (npr. Hall: "2001: Rasna odiseja; Nakashima: "Pristupi multirasnosti"). Postojeći multirasni pokret ne pokušava nametnuti (ili osigurati) superiorni položaj pojedincima ili obiteljima u odnosu na njihovo rasno podrijetlo. Naprotiv, on želi ukazati na arhaičnu i destruktivnu uporabu rase. Neupitno je, međutim, da uloga multirasnih obitelji i pojedinaca u predviđajućem demografskom pomaku ima strukturalne implikacije za značenje rase i rasnih odnosa (Weisman: "Drugi način života") u Sjedinjenim Američkim Državama.

U otvaranju dijaloga o rasi iz perspektive multirasnosti, ova knjiga dotiče nekoliko pitanja. Kako već naslovi navedenih poglavlja sugeriraju, tekstovi istražuju koncepte ljudskih prava, pitanje stvaranja identiteta, fleksibilnost i miješanje višestrukih statusa i identiteta, multikulturalno obrazovanje, te budućnost rasnih odnosa u Americi.

Tijekom 20. stoljeća u Sjedinjenim Državama pitanje rase i njezinih granica nesumnjivo je dominiralo; ono će nastaviti prevladavati i u 21. stoljeću. Dvadeseto stoljeće obilježava donošenje značajnog broja zakona kojima se pokušalo povratiti i osig-

urati zaštitu ljudskih prava koja su bila oduzeta već samim načinom na koji se rasa stvarala i tumačila. U kontekstu knjige o kojoj je ovdje riječ posebno valja napomenuti ukinuće zakona o zabrani spolnog miješanja različitih rasa iz 1967. odlukom Vrhovnog suda. Time je ujedno uklonjena glavna prepreka rasnom miješanju američke populacije; ova odluka predstavlja službeni znak za početak birasnog *baby booma* u Americi.

Posljednjih tridesetak godina ovoga stoljeća u znaku je izraženog interesa za društvenu interpretaciju i prilagodbu ovim pokušajima dubljih strukturalnih promjena u međurasnim odnosima. Dijalog koji su pokrenuli pojedinci multirasnog podrijetla i njihove obitelji, susrećući se pri tom sa mnogo otpora i predostrožnosti, mogao bi postati dio procesa koji vodi takvoj razini promjena koja će granice među rasama učiniti propusnijima i konačno manje raspoznatljivima. O tome dojmljivo govore pojedini prilozi (primjerice, Fernandez: "Vladina klasifikacija multirasnih/multietničkih ljudi"; Ramirez: "Multirasni identitet u svijetu svijesnom boja"; Graham: "Stvarni svijet" i dr.). Multirasni dijalog mogao bi pomoći izravnijim razgovorima o klasnoj strukturi Sjedinjenih Država koja je duboko pomiješana s pitanjima rase i spola.

Ova knjiga nastavlja i ponovo otvara razgovore o rasi. Češće se postavljaju pitanja nego li daju autoritativni odgovori. Očekivanje je autora da njihov rad i iskustvo ne samo potvrde uvažavanje složene naslijeđene stvarnosti u načinu kako je rasa definirana i korištena za organiziranje društvenih odnosa u Americi, nego i da čitalac može osjetiti stanoviti optimizam - da multirasno iskustvo i perspektiva mogu ponuditi strategiju za pozitivne promjene

smjera i strukture rasnih odnosa u nadolazećem tisućljeću. Ono što se provlači kroz čitavu knjigu i ponavlja u zaključnim riječima autorice Hall ("2001: A Race Odyssey") jest da budućnost rasno miješanih ljudi može krenuti bilo u pozitivnom bilo negativnom pravcu. Multirasna populacija sutrašnjice može postati "nova manjina" i kao takva biti izložena diskriminaciji ili pak prihvaćena kao ambasador mira, jer je kadra premostiti mnoge rasne i druge podvojenosti, odnosno predstavljati većinu Amerike.

Pojedini prilozi ove iznimne knjige imaju oštriju političku konotaciju; drugi pak nude pažljiva teoretska promišljanja. No, postoje i neki vrlo praktični tekstovi o tome kao uključiti multirasno razmišljanje u područja kao što su obrazovanje, odnos spolova, popisi stanovništva i dr. Ukratko, *Multirasno iskustvo* interesantno je štivo, izvor podrške svima koji žele "posvojiti" svoje rasno različite pretke, te živi izazov našem mišljenju punom predrasuda o rasi i etničnosti.

Ružica Čičak-Chand

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*